

МОВНА НОРМА: СТАЛЕ І ЗМІННЕ

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2024.100.13>

УДК 811.161.2'81'367.625

НОВІ ЯВИЩА В СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНОМУ ВЖИВАННІ ДІЄСЛІВНИХ УТВОРЕНЬ

ГОРОДЕНСЬКА
Катерина Григорівна,

Kateryna
HORODENSKA,

доктор філологічних наук,
професор, завідувач відділу
граматики та наукової термінології,
Інститут української мови НАН
України;
вул. Михайла Грушевського, 4,
м. Київ, 01001;
e-mail: k.horodenska70@meta.ua
ORCID: 0000-0003-2638-9037

Doctor of Philological Sciences.
Professor, Head of the Department of
Grammar and Scientific Terminology,
Institute of the Ukrainian Language of
the National Academy of Sciences of
Ukraine;
4, Mykhaila Hrushevskoho St., Kyiv,
01001, Ukraine;
e-mail: k.horodenska70@meta.ua

У статті проаналізовано нові явища у вживанні трьох основних типів дієслівних утворень – дієвідмінюваних, або морфологічних, дієслів, інфінітивів та предикативних форм на -но, -то, з'ясовано мовні й позамовні чинники граматичної динаміки, оцінено зміни на тлі прескриптивних граматичних норм.

Констатовано повернення до активного нормативного вжитку форми першої особи множини наказового способу на -мо, -ймо зі значенням спонукання до спільної дії в заклично-спонукальних дискурсах. Відзначено посилення тенденції до активнішого використання інфінітивів у творенні синтетичної (простой) форми майбутнього часу та подальшу конкуренцію інфінітива і співвідносного з ним іменника в об'єктній позиції.

Визначено проблеми реактуалізації предикативних форм на -но -то в наукових текстах, офіційно-діловій сфері та в мові засобів масової комунікації.

Ключові слова: дієслівні утворення, дієвідмінювані дієслова, інфінітив, предикативні форми на **-но, -то**, реактуалізація, прескриптивні граматичні норми.

Перші зміни в семантико-граматичному вживанні дієслівних утворень української мови почали з'являтися в 90-х рр. ХХ ст., далі вони набували ширшого й стійкішого характеру. Практичні вияви цих змін дослідники досі оцінюють неоднаково. Вони більш-менш одноставні лише у визначенні основних причин граматичної динаміки, адже пов'язують її з активізацією прескриптивних чинників, з подальшою «націоналізацією», автохтонізацією української літературної мови [Колібаба 2014: 87; Тараненко 2016: 91, 98]. У пропонованій статті поставлено за мету оцінити нові явища та зміни у використанні дієслівних утворень на тлі прескриптивних граматичних норм та деяких уже сформованих тенденцій, з'ясувати їхню комунікативну доцільність.

Зміни сталися у вживанні всіх чотирьох типів дієслівних утворень – дієвідмінюваних, або морфологічних, дієслів, інфінітивів, предикативних форм на **-но, -то** та аналітичних форм дієприкметників [Городенська 2017: 372–375], але найбільше їх зазнали перші три типи, тому вони й стали об'єктом окремого дослідження.

У граматичному використанні дієвідмінюваних дієслів зміни пов'язані насамперед із поверненням до активного вжитку форми першої особи множини наказового способу на **-мо, -імо**, якою мовець спонукає себе і всіх інших осіб до спільної дії. Ця морфологічна форма становить граматичну специфіку української літературної мови. Як відомо, замість неї, подібно до російської мови, в українському вжитку радянського періоду набула поширення аналітична форма *давай (давайте) + дієслово* у формі майбутнього часу, пор.: *давай підемо, давай поїдемо, давайте почнемо, давайте поговоримо, давайте подумаємо, давайте згадаємо, давайте заспіваємо* і под., замість нормативних *ходімо, їдьмо, почнімо, поговорімо, подумаймо,*

згадаймо, заспіваймо та ін. Сьогодні досить очевидною і незаперечною є тенденція до переважного вживання дієслівних форм наказового способу спільної дії чи спільного стану в заклично-спонукальних дискурсах, пор.: *Єднаймося!*; *Тримаймося!*; *Тримаймося одне одного!*; *Тримаймося разом до перемоги!*; *Гуртуймося для перемоги!*; *Рухаймося разом до перемоги!*; *Тримаймо стрій!*; *Думаймо!*; *Бережімо здоров'я!*; *Будьмо обережними!*; *Будьмо впевненими в перемозі!* Слабкіше виражає спонукальність до виконання спільної дії форма першої особи множини теперішнього часу, транспонована в таку саму форму наказового способу, пор.: *Гартуємо* (=гартуймо) *перемогу разом!*; *Наближаємо* (=наближаймо) *перемогу разом!*; *Підтримуємо* (=підтримуймо) *український футбол!*; *Пишемо* (=пишімо) *диктант разом!* Паралельно з ними використовують і форми другої особи множини наказового способу із закінченнями *-іть*, *-те*, які, на відміну від перших, спонукають інших осіб виконати потрібну дію чи набути потрібного стану, пор.: *Правильно носіть маску!*; *Мийте руки!*; *Бережіть себе!*; *Бережіть своє здоров'я!*; *Тримайтеся!*; *Донатйте Збройні сили України!*; *Допомагайте Збройним силам України!*; *Не залишайте укриття!*; *Не панікуйте!*; *Перевіряйте інформацію!*; *Не довіряйте сумнівним джерелам!*; *Не розслабляйтеся, війна триває!*; *Вірте Збройним силам України!*; *Повертайтеся до дому живі й здорові та ін.*

У вживанні дієвідмінюваних дієслів помітне також активніше використання форм спонукального способу, для яких характерне послаблене волевиявлення мовця та апелятивності, оскільки він, як відомо, не вимагає від співрозмовника чи співрозмовників обов'язково виконати бажану для нього (них) дію [Городенська 2017: 391]. Ці форми органічні для контекстів некатегоричного спонукування до дії в питальних або розповідних реченнях, яке досить відчутне на тлі відповідних форм наказового способу, що категорично спонукають виконати дію, пор.: *Чи не спрогнозували б ви дії влади?* і *Спрогнозуйте дії влади.* До форм спонукального способу вдаються переважно журналісти в спілкуванні з експертами на теми війни або конфіденційні теми, напр.: *Чи не повідомили б ви докладніше про нічні обстріли міста?* (звернення Г. Бабій до експерта);

Чи не розповіли б ви в межах дозволеного про напрямки наступу українських збройних формувань (звернення С. Стуканова до експерта).

В українському комунікативному просторі очевидне активніше використання дієслів у формі майбутнього часу, що зумовлено позамовними чинниками – очікуваннями і сподіваннями людей на перемогу в російсько-українській війні, напр.: *Ми переможемо!*; *Ми вистоймо!*; *Перемога буде за нами!*; *Ми проживемо цей складний час разом!*; *Ми відбудуємо зруйновані міста і села!*

У сучасній мовній практиці простежуємо чимало змін у семантико-граматичному вживанні конкретних дієвідмінюваних дієслів, що суперечать прескриптивним нормам. Ідеться, зокрема, про використання деяких дієслів у функції допоміжного (напівзв'язкового) компонента складеного дієслівного присудка, що, як відомо, виконує семантичну і граматичну функції. Це стосується таких, як *мати*, *хотіти*. Перше з них стало досить активно вживаним у сучасному українському комунікативному просторі у функції допоміжного (напівзв'язкового) дієслова, поєданого з інфінітивом у структурі дієслівного складеного присудка. Воно витіснило із цієї структури модальний компонент зі значенням повинності – *повинен* (*повинна*, *повинне*, *повинні*) – і тепер саме означає, що хтось повинен що-небудь робити / зробити (пор.: *Кожен з нас має допомагати, хто чим може, Збройним силам України і Кожен з нас повинен допомагати, хто чим може, Збройним силам України; Цією справою мають керувати люди, які набули вже досвіду і Цією справою повинні керувати люди, які набули вже досвіду*). Особливо помітне надуживання фразеологізованої сполуки *має бути*, яка означає 'повинно щось відбутися, настати' (напр.: *Щоранку має бути зведення про ситуацію на всіх напрямках ведення війни*); 'хтось повинен прийти, прибути куди-небудь чи бути присутнім десь' (напр.: *На зустрічі має бути вповноважений із прав дитини*); 'щось повинно міститися, лежати де-небудь' (напр.: *Тут мала бути переправа; На столі мали бути папки з матеріалами*). СУМ-11 зафіксував значення 'хтось повинен робити (зробити) що-небудь' дієслова *мати*, але як останнє із шістьох його значень, і, що досить важливо, це значення про-

ілюстровано прикладами з творів української класичної літератури та літератури новітнього періоду. Активне використання дієслова *мати* в ролі допоміжного (напівзв'язкового) елемента з модальним значенням повинності у структурі дієслівного складеного присудка в українській мові останніх десятиріч пояснюють впливом польської мови. На мою думку, обґрунтувати таке вживання лише чужомовним впливом буде не об'єктивно. Те, що дієслівний зв'язковий компонент *мати* з модальним значенням повинності у структурі дієслівного складеного присудка істотно витіснив з українського вжитку модальний компонент *повинен* (*повинна, повинне, повинні*), свідчить про однастайність насамперед професійної (журналістської, наукової, освітянської) спільноти в підтриманні та застосуванні цього модального компонента, на що могла вплинути і чужомовна практика його активного вживання.

Безпідставно почали активно вживати напівзв'язковий компонент *хочу* у структурі дієслівного складеного присудка двоскладних речень. Це явище спостерігаємо на Суспільному радіо та Українському телебаченні, які щодня передають привітання та подяки відомих людей воїнам Збройних сил України. Їх починають *Я хочу привітати...; Я хочу подякувати...; Я хочу звернутися...; Я хочу сказати, що пишаюся вами, бійцями...* У таких зверненнях зайвим є напівзв'язкове дієслово *хочу*, оскільки тут воно виражає значення 'мати намір, збиратися щось зробити', а той, хто звертається до воїнів, повідомляє не про свій намір, а безпосередньо висловлює їм подяку або захоплення їхньою звитягою, мужністю, стійкістю. Тому потрібно починати привітання, подяку реченнями із простим дієслівним присудком: *Я вітаю...; Я дякую...; Я звертаюся до...; Я пишаюся вами...*

Під впливом позамовних чинників, насамперед повномасштабної війни в Україні, активізовано вживання кількох напівзв'язкових фазових дієслів, зокрема таких, як *починати / почати, продовжувати, переставати / перестати, припиняти / припинити*, та напівзв'язкових дієслів модальної семантики *могти / змогти, уміти / зуміти, сміти, намагатися, мусити* з інфінітивами у складених дієслівних присудках (напр.: *Віднедавня російськомовні громадяни зі Сходу та Півдня України почали розмовляти українською мовою; Збройні сили України*

*продовжують чинити опір ворогові на Запорізькому напрямку; Партнери запевняють, що не перестануть допомагати Україні; Бойова бригада змогла відбити ворожій наступ; Ми не сміємо розслаблюватися, бо війна триває; Ворог намагається повернути втрачені позиції; Ми мусимо зберігати пильність та ін.) і напівзв'язкових фазових дієслів у складеному головному членові безособового (одноособового) односкладного речення (пор.: **Почало** вибухати; **Продовжувало** горіти; **Перестало** стріляти; **Перестало** вибухати).*

У використанні інфінітива як окремого типу дієслівних утворень реактуалізовано дві проблеми, що їх порушували і в попередні періоди розвитку української мови, тому вважати їх зовсім новими не можна. Перша пов'язана з уживанням інфінітива як лексико-семантичної частини дієслівного складеного присудка з формами майбутнього часу власне-зв'язки *бути*. Тут спостерігаємо ту саму тенденцію, яку відзначали дослідники у 20-х роках ХХ ст., із приводу якої дискутували мовознавці в 60–70-х роках і на якій знову наполягає багато мовознавців з 90-х років цього сторіччя. Суть її полягає в заміні таких дієслівних присудків, що є складеною (аналітичною) формою майбутнього часу недоконаного виду, синтетичною, або простою, формою цього часу. Ідеться про форми майбутнього часу *буду працювати і працюватиму, будемо допомагати і допомагатимемо, будуть наступати і наступатимуть*. Тенденція до надання переваги синтетичним (простим) формам майбутнього часу недоконаного виду помітна сьогодні в багатьох функціонально-стильових сферах української літературної мови [Тараненко 2016: 93], в індивідуальних мовних практиках, але поки що маємо підстави констатувати лише конкуренцію синтетичних і аналітичних форм майбутнього часу недоконаного виду [там само].

Друга проблема – це вживання інфінітива чи іменника, утвореного від цього інфінітива способом нульової суфіксації або за допомогою суфікса **-нн-**, в об'єктній позиції, відкритій в односкладному реченні предикативною формою на **-но**. Ідеться про речення на зразок *На території України заборонено створювати будь-які збройні формування та розташовувати іноземні військові бази і На території України заборонено створен-*

ня будь-яких збройних формувань та розташування іноземних військових баз; Тут заборонено **переходити** і Тут заборонено **перехід**; Дозволено **переходити** і Дозволено **перехід**; Заборонено **палити (курити)** у громадських місцях і Заборонено **паління (куріння)** у громадських місцях; Рекомендовано **носити** одяг із натуральних тканин і Рекомендовано **носіння** одягу з натуральних тканин. Дослідники вважали раніше і вважають тепер об'єктний інфінітив органічним явищем в українському синтаксисі. Проте в українській мовній практиці досі спостерігаємо конкурентні відношення між таким інфінітивом і віддієслівним іменником в об'єктній позиції. Оскільки значення дії чи стану є вторинними для віддієслівного іменника порівняно з дією чи станом, вираженими його базовим інфінітивом, то в об'єктній позиції логічно вживати інфінітив.

Під впливом позамовних чинників інфінітив широко використовують і в ролі простого інфінітивного головного члена із часткою **би (б)** в односкладних інфінітивних реченнях для вираження бажаної для мовців дії чи бажаного стану (напр.: **Здобути б** якнайшвидше перемогу над ворогом; **Витиснути б** окупанта за кордони України; **Дочекатися б** звільнення окупованих територій) та як лексико-семантичний компонент, поєднаний з модальними словами *треба, потрібно, варто, можна* і под., у структурі складеного головного члена інфінітивних речень (напр.: **Треба допомагати** Збройним силам України; **Потрібно триматися** всім; **Варто перевіряти** інформацію; **Не можна фотографувати** об'єкти після обстрілів; **Треба буде розмінювати** величезні площі).

Зміни, що стосуються вживання **предикативних форм на -но, -то** як окремого типу дієслівних утворень, логічно аналізувати у зв'язку з односкладними дієслівними (раніше їх називали безособовими) реченнями, де вони виконують роль головного предикативного члена. Із 90-х років ХХ ст. до сьогодні триває повернення до активного українського вжитку цих односкладних речень, що становлять національну специфіку синтаксису української літературної мови, суть якої полягає в тому, що вони спеціалізовані на вираженні дій, які не передбачають означення їхнього виконавця [Пугач 1996: 20]. Призначення речень із предикативними формами на **-но, -то** –

виражати результат раніше виконаної дії безвідносно до її виконавця [Городенська 2017: 372].

За радянської доби вживання односкладних речень із предикативними формами на **-но**, **-то** у притаманній їм функції істотно обмежили тільки тому, що вони відрізняли синтаксис української літературної мови від синтаксису російської літературної мови. Нинішнє повернення їх до активного нормативного вжитку, що триває з 90-х років ХХ ст., – це повторна реактуалізація після 20-х років. Вона почалася в лінгвістичних текстах української наукової мови, насамперед у текстах дисертацій, авторефератів, статей, в анотаціях, резюме тощо [Городенська 2001: 13]. Сьогодні спостерігаємо значно ширше вживання таких конструкцій у наукових текстах інших галузей знань та в офіційно-діловій мові (пор.: *Дисертацію рекомендовано до захисту; Автореферат розіслано; Церемонію закінчено; Нагородження завершено; Візит відкладено; Проєкт бюджету схвалено на засіданні Верховної Ради*), у мові засобів масової комунікації (пор.: *Повітряну тривогу оголошено в Києві; Повітряну тривогу скасовано; Мешканців евакуйовано із прифронтових сіл; Атаку ворога відбито; Наступ продовжено; Надано допомогу потерпілим*).

Проте у використанні односкладних речень із предикативними формами на **-но**, **-то**, усупереч їх функційному призначенню виражати результат раніше виконаної дії безвідносно до її виконавця, ще нерідко спостерігаємо введення до їхнього складу члена речення у формі орудного відмінка зі значенням виконавця дії¹, напр.: *Закон ухвалено Верховною Радою; Кошторис схвалено Кабінетом Міністрів; Допомогу надано Євросоюзом; Лист підписано директором*. Особливо помітне помилкове використання займенникового слова *нами* із цим значенням перед чи після предикативної форми на **-но** або **-то**, напр.: *Нами узагальнено порушення; Нами визначено шлях евакуації; Нами відбито підсумки*. За потреби назвати

¹ Дехто з дослідників уважає, що орудний суб'єктний із цими формами пов'язаний зрідка в науковому стилі, що свідчить про збереження однієї з рис пасивних зворотів [Межов 2000: 95]. Але із цією думкою не можна погодитися, оскільки вона суголосна з підтриманням трикомпонентних пасивних конструкцій, у яких суб'єкт виражений формою орудного відмінка.

виконавця дії потрібно вживати в українській мові, як відомо, двоскладних речень, підмет яких і означає його, пор.: *Закон ухвалено Верховною Радою і Верховна Рада ухвалила закон; Кошторис схвалено Кабінетом Міністрів і Кабінет Міністрів схвалив кошторис; Допомогу надано Євросоюзом і Євросоюз надав допомогу; Лист підписано директором і Директор підписав лист; Нами узагальнено порушення і Ми узагальнили порушення; Нами визначено шлях евакуації і Ми визначили шлях евакуації; Нами зібрано інформацію про злочини росії в Бучі та Ірпені і Ми збрали інформацію про злочини росії в Бучі та Ірпені.* Як бачимо, проблему з орудним суб'єкта, на розв'язанні якої наполягали українські мовознавці ще у 20-х роках ХХ ст., остаточно не усунули з української мовної практики і через сто років.

Так само не вилучили і невмотивованих зв'язкових компонентів *було, буде*, поєднаних із предикативними формами на *-но, -то* в односкладних конструкціях. Щодо них тривають дискусії дотепер: одні категорично заперечували саме поєднання цих форм дієслівної зв'язки *бути* з предикативними формами на *-но, -то* (В.І. Сімович, М.М. Гладкий, М.Ф. Сулима, С.С. Смеречинський), інші обмежували вживання зв'язок *було, буде* з такими формами семантичним і комунікативним чинниками (Л.А. Булаховський, С.П. Бевзенко, І.З. Петличний), а треті вважали поєднання цих зв'язкових компонентів із предикативними формами на *-но, -то* нормативним (О.П. Ізюмов, М.К. Грунський, О.Н. Синявський).

Спостереження за використанням зв'язок *було, буде* з предикативними формами на *-но, -то* в різних функційно-стильових сферах української літературної мови 90-х рр. ХХ – початку ХХІ ст., що його виконала С.В. Харченко, дало їй підстави констатувати: уживання цих зв'язкових форм на сьогодні не внормоване, не кодифіковане в граматичних описах української літературної мови. Серед синтаксичних конструкцій, головний член яких виражений дієслівною зв'язкою *було* і предикативом на *-но, -то*, переважають ті, у яких ця зв'язка має факультативний характер, її використання в авторських текстах безпідставне, воно залежить від суб'єктивного сприйняття вихідного дієслова. Зваживши на конструктивні міркування деяких своїх

попередників і на власні спостереження, С.В. Харченко подала кілька рекомендацій:

1. Перевагу потрібно надавати синтаксичним конструкціям, у яких предикатив на **-но, -то** вживаємо без дієслівного зв'язкового компонента *було*.

2. До комунікативних ситуацій, у яких використання дієслівного зв'язкового компонента *було* з предикативом на **-но, -то** семантично й граматично зумовлене, зарахувала такі:

1) якщо на початку речення постає потреба щось минуле протиставити теперішньому, увиразнити буттєвість, пор.: *Як було вже зазначено; Як було вже з'ясовано в попередньому розділі;*

2) якщо потрібно дистанціювати минуле від теперішнього, посилити часове віддалення певної інформації від моменту мовлення чи щодо основної, поданої в реченні інформації;

3) якщо потрібно вказати на протяжність дії.

3. Зв'язковий компонент *буде* з предикативом на **-но, -то** семантично й граматично потрібен у комунікативних ситуаціях, коли:

1) мовець свідомо / підсвідомо бажає в перспективі дистанціюватися від можливої дії, у відповідь на докір, що він чогось не виконав, відповідатиме: *Буде зроблено (виконано, підготовлено);*

2) мовець хоче заакцентувати саме на майбутній бажаній, прогнозованій чи уявній дії, бажаному факті тощо, а не на виконавцеві дії: *...буде уніфіковано видачу земельних актів (з газети) [Харченко 2017: 264–268].*

Цілком слушним вважаю застереження дослідниці, що сьогодні в українському житку чимало «абсолютно зайвих *було*» в односкладних конструкціях із предикативними формами на **-но, -то**, та підтримую рекомендацію про доцільність використання зв'язки *було* лише в комунікативних ситуаціях, у яких потрібно протиставити минуле теперішньому, увиразнити буттєвість, дистанціювати минуле від теперішнього.

Неоднозначною є тенденція до помітного використання зв'язки *буде* з предикативними формами на **-но, -то** в різних жанрах публіцистичного і художнього стилів, та надзвичайно обмеженого її вживання із цією функцією в текстах науко-

вого стилю, яку спостерегла С.В. Харченко [Харченко 2017: 267–268]. Услід за Ю.В. Шевельовим, вважаю таке вживання суперечливим, оскільки воно відбиває поєднання різновекторних граматичних форм – минулого і майбутнього часу в одній синтаксичній конструкції [Шевельов 2008: 445]. У таких конструкціях логічно вживати форми майбутнього часу доконаного виду морфологічних дієслів, пор.: **Буде виконано завдання** і **Виконаємо завдання**; **Їм буде виділено земельну ділянку** і **Їм виділять земельну ділянку**.

Отже, одні зміни у вживанні дієслівних утворень за понад два десятиріччя набули стійкого характеру, інші перебувають на стадії взаємодії або конкуренції з попередніми тенденціями, а треті почали лише розгортатися. Вияви змін залежать від їхнього зв'язку з граматичною прескриптивною нормою, нерідко – з поверненням такої норми, безпідставно вилученої з писемної та усної української мовної практики під впливом чужомовної граматичної норми, або з розвитком певної тенденції у вживанні дієслівних утворень, спричиненої якимись позамовними чинниками в сучасному українському комунікативному просторі.

Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови. *Українська термінологія і сучасність*. Київ: КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 11–14.

Городенська К.Г. Дієслово. *Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Соколова С.О., Загнітко А.П.* Граматика сучасної української літературної мови. *Морфологія*. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 364–492.

Колібаба Л. Варіантність відмінкових закінчень іменників на тлі морфологічних норм української літературної мови кінця ХХ – початку ХХІ сторіч. *Українська мова*. 2014. № 1. С. 86–96.

Межов О.Г. Орудний відмінок як морфологічний варіант суб'єктної синтаксеми. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія. Філологія*. Вінниця, 2000. Вип. 2. С. 93–97.

Пугач В.М. Історія формування та функціонування предикативних форм на **-но**, **-то** в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1996.

Тараненко О.О. Тенденції до синтетизму в сучасній українській літературній мові (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2016. Т. 19. № 2. С. 91–100.

Харченко С.В. Синтаксичні норми української літературної мови ХХ – початку ХХІ ст. Київ: Міленіум, 2017.

Шевельов Ю.В. Історичні перипетії однієї синтаксичної конструкції у східнослов'янських мовах (безособові речення на *-но, -то* із знах. відмінком додатка). *Шевельов Ю. Вибрані праці: у 2 кн.* Кн. 1: *Мовознавство*. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. С. 432–453.

REFERENCE

Chevelov, Yu.V. (2008). Historical vicissitudes of one syntactic structure in East Slavic languages (impersonal sentences in *-no, -to* with the accusative case of the adjunct). *Chevelov, Yu. Selected works: in 2 books. Book 1: Linguistics*. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia (in Ukr.).

Horodenska, K. (2001). Syntactic specificity of the Ukrainian scientific language. *Ukrainska terminolohiia i suchasnist, IV*, 11–14 (in Ukr.).

Horodenska, K.H. (2017). Verb. *Iykhovanets, I.R., Horodenska, K.H., Zahnitko, A.P., Sokolova, S.O. Grammar of modern Ukrainian literary language. Morphology* (pp. 364–492). Kyiv: Vyd. dim Dmytra Buraho (in Ukr.).

Kolibaba, L. (2014). Variant case endings of nouns against the background of morphological norms of the Ukrainian literary language of the late 20th – early 21st centuries. *Ukrainska mova, I*, 86–96 (in Ukr.).

Kharchenko, S.V. (2017). Syntactic norms of the Ukrainian literary language of the 20th – early 21st centuries. Kyiv: Milenium (in Ukr.).

Mezhov, O.H. (2000). Instrumental case as a morphological variant of the subjective syntaxeme. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. Mykhaila Kotsubynskoho. Seriia. Filolohiia, 2*, 93–97 (in Ukr.).

Puhach, V.M. (1996). History of the formation and functioning of predicative forms in *-no, -to* in the Ukrainian language: Abstract of Ph.D. thesis in Philology. Kyiv (in Ukr.).

Taranenko, O.O. (2016). Tendencies to syntheticism in the modern Ukrainian literary language (end of the 20th – beginning of the 21st century). *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriia Filolohiia, 19, 2*, 91–100 (in Ukr.).

Статтю отримано 24.04.2024

Kateryna Horodenska

NEW PHENOMENA IN THE SEMANTIC AND GRAMMATICAL USE OF VERB FORMATIONS

The article analyzes new phenomena of the use of three main types of verb formations, namely inflected or morphological verbs, infinitives, and predicative forms in *-no*, *-to*, found linguistic and non-linguistic factors of grammatical dynamics, evaluates the changes that have occurred in the background of prescriptive grammatical norms.

It has ascertained a return to the active normative use of the first person plural form of the imperative in *-mo*, *-imo* with the meaning of encouragement to joint action, which is especially noticeable in the exhortation-motivational discourses of the mass communication media, and the forms of the motivational mood as explicators of a non-categorical urge to perform a certain action.

The widespread use of auxiliary verbs *маму* with the modal meaning of obligation and *хотіму* with the meaning of intention to do something in the structure of verbal compound predicates was evaluated from the normative perspective.

The tendency towards more active use was noted infinitives in creating the synthetic (simple) form of the future tense and the subsequent competition of the infinitive and the corresponding noun in the object position.

The paper substantiates the wide use of infinitives in the role of the simple infinitive main member with a particle *by* (*b*) to express the desired action or desired state for the speakers and as a function of the lexical-semantic component combined with the modal words *треба*, *потрібно*, *варто*, *можна* in the structure of the compound main member of infinitive monosyllabic sentences.

The research has defined new parameters and unresolved issues of reactualization of predicative forms in *-no*, *-to* in scientific texts, the official business sphere, and mass media.

Key words: verb formations, inflected (morphological) verbs, infinitive, predicative forms in *-no*, *-to*, reactualization, prescriptive grammatical norms.